

SHAHAR ICHIDAGI BINOLARNI REKONSTRUKSIYA QILISH TALABLARI

Davlatov Diyor Dilshodovich

Termiz muhandislik va texnologiya instituti

Arxitektura(turlari bo'yicha) 1-kurs talabasi

Annotatsiya: Zamonaviy shaharning taraqqiyoti urbanizatsiya, bugungi kunda jamiyatda sodir bo'layotgan barcha turdagi ijtimoiy jarayonlarni jadallashuvi bilan belgilanadi. Urbanizatsiya jarayonining o'ziga xos xususiyati insonning turli-tuman faoliyatini ta'minlovchi sun'iy moddiy-fazoviy muhit sifatida qaraluvchi shaharga bo'lgan jamiyat talablarini o'zgarishiga bog'liq bo'lib qiladi.

Kalit so'z: Rekonstruksiya, bino, shahar, talab.

Shunday qilib shahar turar-joy rayonlariga, ishlab chiqarish va jamoat komplekslariga, dam olish zonalariga, transport va injenerlik kommunikatsiyalariga bo'linadi. Shaharning hududiy tashkil topishi unda faoliyatning ishlab chiqarish va noishlab chiqarish sohalari, aholining mehnat, maishiy va dam olish jarayonlarini tashkillashtirishning borishini amalga oshiruvchi masalalar bilan uzviy bog'langan. Ijtimoiy jarayonlarning to'planishi, jadalashishi va murakkablashuvi orqasida shahar muttasil taraqqiy etib boradi. Bu taraqqiyot aholi sonini, o'zlashtirilgan hududdan foydalanishining shakli, o'lchami va jadallashishning o'zgarishida namoyon bo'ladi.

Shahar taraqqiyotiga ishlab chiqarishni, inson faoliyatini oqilona tashkillashtirish, tabiiy, hududdiy, iqtisodiy va ijtimoiy zaxiralardan unumli foydalanish orqali erilishiladi. Iqtisodiy, texnikaviy va axborot omillarining o'sishi, aholining harakatchanligining va jamlanishining oshishi va buning oqibatida shaharning taraqqiy etishi uning rejaviy tizimida miqdor va sifat o'zlarishlariga olib keladi. Zamonaviy shaharni insonning tashkillashtirilgan tiriklik o'tkazuvchi muhitti deb qarabgina

qolmay, zamon va makonda muttasil taraqqiy etib boruvchi murakkab dinamik obyekt sifatida tasavvur etilishi lozim. Dinamiklik, murakkabli, nojinslik va makonda mutasillik-shaharning benazir hossalari va bu uning me'moriy obyektlarning boshqa turlaridan me'moriy va shaharsozlik obyektiga sifatidagi farqidir. Shunday qilib shaharsozlikning murakkab va dolzarb muammolaridan biri zamonaviy tarixan shakllangan shaharning rejaviy tizimini rivojlantirish va qayta o'zgartirishni boshqarish muammosi bo'lib qoladi. Shaharlarni rekonstruksiyalash bu qarama-qarshiliklarni yechishning tarix taqozosiga ko'ra doimiy harakatdagi obyektiv jarayondir. Zero ijtimoiy-texnik taraqqiyotining talablariga ko'ra butun moddiy hayot muhitining birin-ketin o'zgarishi bilan bog'liq bo'lgan shakllanish, shahar tizimining va uni tashkil etuvchi ayrim elementlardagi qarama-qarshiliklarni ifodalaydi. Bu jarayon mavjud bunyod etilgan tizim asosida, yangi jamiyatning hozirgi zamondagi emas, balki istiqboldagi talabini ham ta'minlashga qodir maqsadga muvofiqroq bir ajoyib tuzilma sifatida namoyon bo'ladi.

Zamonaviy shaharsozlikda „rekonstruksiya“ atamasi ikki xil ma'noga ega. Bir tarafdin, bu jarayon shaharning, xususan uning ayrim unsurlarining muttasil rivojlanishi, yangilanishi, qiyofasining o'zgarishi va fazoviy rejaviy tashkillanishini modernizatsiyasi bo'lsa, ikkinchidan rekonstruksiya shaharning rivojlanishini ta'minlovchi qurol sifatida ko'rinadi. Shahar rivojlanishining har bir muayyan vaqti uning tugallangan funksional va obyektning fazoviy-rejaviy nuqtayi nazarini ifoda etishi lozim. Masalaning ikkala tarafi ham rekonstruksiyaning maqsad va vazifalarini, yo'l va usullarini belgilab beradi. Zamonaviy shaharsozlikda rekonstruksiyaning ikki asosiy turi: butun shaharni rejaviy tizimini rekonstruksiyalash va uning ayrim tarixan shakllangan rayonlari, hududlari, unsurlarini rekonstruksiyalashga ajratiladi.

Shahar-barcha unsurlari bir-biri bilan uzviy bog'langan murakkab tizim bo'lib, uning biror nuqtasida qilingan o'zgarish qolgan barcha yerlarda va umuman tizimda o'zgarish hosil bo'lishiga olib keladi. Shu sababdan shaharning ayrim unsurlarini bir-biridan ayrim holda qaramay, balki ularni hosil qilishdagi o'rnidan kelib chiqib, bir-biri bilan yaqin o'zaro aloqada va munosabatda bo'lishini hisobga olgan holda, ya'ni

shaharning umumiy funksional tashkillashtiruvchi unsuri sifatida qarash lozim bo‘ladi. Shaharning rivojlanishidagi qator shartlar: sanoat ishlab chiqarishning o‘sishi, yangi sanoat korxonalarining joylashtirilishi, ma‘muriy va madaniy markazlar tashkillashtirilishi bilan belgilanadi. Eng ko‘p ravnaqqa o‘rtacha shaharlar, ayniqsa, kichik shaharlar erishadi. Ularda sanoat korxonalari joylashtirilganligidan aholining soni tez o‘sib boradi, u esa turar-joy qurilishini tez o‘shiga olib keladi. Shaharlarni rekonstruksiyalash ularning keyingi ravnaqining asosiy shartlaridan biridir.

Yirik shahar hududining rejaviy tizimi javob berishi kerak bo‘lgan muhim talablardan biri yashil massivlarini (parklar, bog‘lar, xiyobonlar) bir tekisda joylashuvi hisoblanadi. Shu bilan bir vaqtda shahar va rayon parklari, bog‘larini, turar-joy rayonlari va mikrorayonlari orasida bulvarlar, xiyobon tizimlarini, ko‘kalamzorlashtirilgan piyoda yo‘laklari va daryo qirg‘oqbo‘yilarini birlashtirish yo‘li bilan shaharning barcha funksional zonalarida ko‘kalamzorlarning uzluksiz tizimini yaratish lozim. Suv xavzalari daryolar, suv omborlari va ularning qirg‘oqlari katta ahamiyatga kasb etadi. Ishlab chiqarish, turar-joy va jamoat binolarining turli masshtabga hos bo‘lishi ularning me‘moriy-rejaviy va hajmiy fazoviy nuqtayi-nazardan birligini ta‘minlash masalasini yechish, albatta, talab etiladi. Bunda tegishli kompozitsion yechim tanlash, mahalliy tabiiy sharoitdan foydalanish, xususan, binolar yoki obyektlar guruhi orasida funksional va estetik tartib unsurlari sifatida qurilish kompozitsiyasiga yashil o‘simliklar kiritish uchun ajrimlar qo‘yish muhim ahamiyatga ega. Natijada, bino shakli masshtabining turlicha bo‘lishi biroz yumshatiladi hamda shaharning tashqi qiyofasi boyitiladi.

XULOSA

Yirik shaharlarni yali rekonstruksiyalash va rivojlantirish muhim xalq xo‘jaligi ahamiyatiga ega, zero ular jamoat-ma‘muriy va industrial markazlar hisoblanib, aholining katta miqdori to‘plangan joydir. Shaharning bosh rejaları loyihalarida ko‘zda tutilgan rejaviy tizimlarni tubdan o‘zgartirishi umumshahar markazlarini rejalashtirishni va qurilishini yaxshilaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI: (REFERENCES)

1. Архитектура гражданских и промышленных зданий. Учебник в 5 томах, том 1, История архитектуры. Гуляницкий Н. Ф. Москва. Стройиздат, 1986.
2. M.M.Vaxitov, Sh.R.Mirzaev Me'morchilik 1,2,3, qismlar. Toshkent, "Tafakkur", 2010
3. Ефимов А.В. и др. «Дизайн архитектурной среды»: Учебник для ВУЗов М. Архитектура -С, 2005.
4. Asqarov B. Qurilish konstruksiyalari.- T., 1995.